

МЕХАНІЗМ ПЛАНУВАННЯ ВИРОБНИЧО-ЕКОНОМІЧНИХ ПОКАЗНИКІВ НА ВУГЛЕДОБУВНИХ ПІДПРИЄМСТВАХ

Г. В. Усова, А. В. Шаповалова

*Автомобільно-дорожній інститут ДВНЗ «Донецький національний технічний університет»,
3, пл. Леніна, м. Горлівка, Донецька обл., 84646.*

E-mail: zizu.81@mail.ru

Отримана 20 березня 2014; прийнята 25 квітня 2014.

Анотація. Відсутність системного підходу до реалізації державної політики у вугільній промисловості є однією з визначальних причин її незадовільного стану. Намагання вирішити питання зменшення обсягів вуглевидобутку, збитковості державних вугільних підприємств, низького технологічного рівня виробництва без розв'язання первинної проблеми удосконалення системи управління підприємствами на всіх рівнях унеможлиблює залучення масштабних інвестицій та реформування цього виду економічної діяльності. З огляду на це, авторами запропоновано механізм планування виробничо-економічних показників, орієнтований на підвищення їх ефективності в сучасних умовах, який включає інструменти аналізу та прогнозування, розробку системи підтримки прийняття рішень з планування діяльності шахт, моделі виявлення резервів зростання фінансового результату та сучасні інструменти залучення інвестицій. Поєднання сучасних методів аналізу, прогнозування та моделювання дозволяє розробити комплексну модель управління вугільними підприємствами.

Ключові слова: вугледобувні підприємства, механізм управління, планування виробничо-економічних показників діяльності.

МЕХАНИЗМ ПЛАНИРОВАНИЯ ПРОИЗВОДСТВЕННО- ЭКОНОМИЧЕСКИХ ПОКАЗАТЕЛЕЙ НА УГЛЕДОБЫВАЮЩИХ ПРЕДПРИЯТИЯХ

А. В. Усова, А. В. Шаповалова

*Автомобильно-дорожный институт ГВУЗ «Донецкий национальный технический университет»,
3, пл. Ленина, г. Горловка, Донецкая обл., 84646.*

E-mail: zizu.81@mail.ru

Получена 20 марта 2014; принята 25 апреля 2014.

Аннотация. Отсутствие системного подхода к реализации государственной политики в угольной промышленности является одной из определяющих причин ее неудовлетворительного состояния. Попытки решить вопрос снижения объемов угледобычи, убыточности государственных угольных предприятий, низкого технологического уровня производства без решения проблемы совершенствования системы управления предприятиями на всех уровнях исключает возможность привлечения масштабных инвестиций и реформирования этого вида экономической деятельности. Учитывая это, авторами предложен механизм планирования производственно-экономических показателей, ориентированный на повышение их эффективности в современных условиях, который включает инструменты анализа и прогнозирования, разработку системы принятия решений по планированию деятельности шахт, модели выявления резервов роста финансового результата и современные инструменты привлечения инвестиций. Сочетание современных методов анализа, прогнозирования и моделирования позволяет разработать комплексную модель управления угольными предприятиями.

Ключевые слова: угледобывающие предприятия, механизм управления, планирование производственно-экономических показателей деятельности.

MECHANISM FOR PLANNING PRODUCTION AND ECONOMIC INDICATORS AT COAL MINES

Anna Usova, Anna Shapovalova

Automobile-Road Institute of State Higher Educational Establishment «Donetsk National Technical University»,

3, Lenina Square, Gorlivka, Donetsk Region, 84646.

E-mail: zizu.81@mail.ru

Received 20 March 2014; accepted 25 April 2014.

Abstract. The lack of a systematic approach to the implementation of the state policy in the coal industry is one of the key reasons for its poor condition. Attempts to solve the problem of reducing the volume of coal mining, coal unprofitable state enterprises, low technological level of production without solving the problem of improving enterprise management system at all levels, eliminates the possibility of attracting large-scale investments and reform of this kind of economic activity. With this in mind, the authors proposed a mechanism for planning production-economic indicators, focused on improving their efficiency in modern conditions, which includes tools for analyzing and forecasting the development of decision support systems for planning activities of mines, reserves growth model to identify the financial result and modern tools to attract investment. The combination of modern methods of analysis, forecasting and modeling allows the development of a comprehensive model of management coal enterprises.

Keywords: coal mines, machine management, planning production and economic performance.

Формулювання проблеми

В глобальній економіці суб'єкти економічної діяльності функціонують в умовах високої складності, невизначеності та динамічності навколишнього середовища. Це визначає перетворення сучасних підприємств у все більш складні економічні системи, ефективність господарської діяльності яких істотно залежить від здатності всебічно оцінювати й здійснювати цілеспрямоване планування виробничо-економічних показників. Сучасний стан розвитку вугледобувних підприємств не дозволяє підтримувати високий рівень виробництва для забезпечення енергетичної безпеки країни та необхідної потреби в паливі. Це пов'язано з низькою ефективністю організації виробництва та діючою концепцією управління вугільними підприємствами на всіх рівнях, яка не відповідає вимогам ринкової економіки. Відсутність інвестицій та залежність від підтримки держави вимагає переорієнтування діяльності шахт на впровадження сучасних методів управління, спрямованих на всебічний аналіз кон'юнктури ринку вугілля, розробку та реалізацію нових інструментів збуту продукції. Планування скорочення витрат та збитків, зниження ризиків,

що пов'язані зі здійсненням процесів виробництва, транспортування та збуту, прогнозування обсягів видобутку та реалізації вугілля, поліпшення контрактної діяльності дозволяють суттєво підвищити ефективність роботи вугільних підприємств.

Аналіз останніх досліджень та публікацій

Гострота зазначених проблем пояснює підвищений інтерес до них з боку вітчизняних учених. Різноманітні аспекти удосконалення управління вугледобувними підприємствами України розглянуто в працях таких авторів, як О. І. Амоша, О. І. Атабеков, Я. С. Давліанідзе, А. І. Кабанов, Н. Й. Коніщева, М. М. Кулик, В. А. Кучер, І. Є. Лозинський, О. Ф. Ляшенко, О. О. Орлов, Г. Г. Півняк, Е. Я. Рассуждай, Л. Л. Стариченко, Н. В. Трушкіна, М. Г. Чумаченко тощо. Разом з тим до цього часу не розроблено дієвого механізму управління вугледобувними підприємствами, орієнтованого на підвищення їх ефективності в сучасних умовах.

Мета дослідження – на основі аналізу сучасних тенденцій розвитку вугледобувних підприємств України запропонувати механізм планування виробничо-економічної діяльності,

що представляє собою системний погляд на вирішення проблем підвищення конкурентоспроможності вітчизняних вугледобувних підприємств.

Основний матеріал

Вугільна промисловість України залишається однією з базових та найстаріших видів економічної діяльності нашої держави, яка належить до дванадцяти країн світу з найбільшими обсягами видобутку вугілля, але значно поступається більшості з них як за рівнем, так і за динамікою техніко-економічних показників вуглевидобування [1, с. 14]. На рисунку 1 наведено динаміку видобутку вугілля в Україні в 2003–2012 рр.

За обсягом видобутку палива в натуральному вираженні шахти посідають перше місце серед підприємств паливної промисловості. Так, обсяги видобутку вугілля щорічно зростають, зниження відбувалось лише в кризові 2009–2010 рр. У цій сфері зосереджена більшість працівників і основних фондів паливної промисловості. Отже, ефективне функціонування вугільних підприємств є основою соціально-економічного розвитку України.

Разом з тим переважна частина шахт на даний час працюють неефективно. Однією з основних причин такого становища є низька ефективність системи управління витратами на видобуток та реалізацію вугілля. Конкуренто-

здатними є лише ті підприємства, які через геологічні особливості або завдяки технологічним перевагам мають нижчу собівартість видобутку вугілля й можуть забезпечувати порівняно невисоку ціну. Ключовою проблемою вугледобувних підприємств є дуже низький обсяг інвестицій. Більшість з них фактично є банкрутами, продовжуючи функціонувати в ринкових умовах лише за рахунок надання державної підтримки. Внаслідок незадовільного технічного стану шахти працюють з низькою продуктивністю, а вугілля має високу собівартість. Крім того, вугільні підприємства є лідерами за рівнем травматизму та смертності на виробництві. Щорічні збитки від аварій, травматизму, професійних захворювань складають близько 1 млн грн. [3]. Високий рівень фізичного та морального зносу шахтного обладнання не дозволяє видобувати якісне вугілля, яке характеризується високою зольністю, що призводить до прискорення зносу обладнання на теплових станціях. На більшості підприємств діє застаріла організаційна структура, застосовуються неефективні інструменти управління, які були дієві в умовах планової економіки, але не відповідають вимогам сучасного бізнес-середовища.

Отже, відсутність системного підходу до реалізації державної політики у вугільній промисловості є однією з визначальних причин її незадовільного стану. Намагання вирішити питання зменшення обсягів вуглевидобутку, збитковістю державних вугільних підприємств,

Рисунок 1. Динаміка обсягів видобутку вугілля в Україні [2].

Рисунок 2. Механізм планування виробничо-економічних показників діяльності вугільних підприємств.

низького технологічного рівня виробництва без розв'язання первинної проблеми удосконалення системи управління підприємствами на всіх рівнях унеможливує залучення масштабних інвестицій та реформування цього виду економічної діяльності. З огляду на це, авторами запропоновано механізм планування виробничо-економічних показників, орієнтований на підвищення їх ефективності в сучасних умовах (рис. 2).

Запропонований механізм планування виробничо-економічних показників діяльності включає інструменти аналізу та прогнозування, розробку системи підтримки прийняття рішень з планування діяльності шахт, моделі виявлення резервів зростання фінансового результату та сучасні інструменти залучення інвестицій. Поєднання сучасних методів аналізу,

прогнозування та моделювання дозволяє розробити комплексну модель управління вугільними підприємствами.

Висновки

Таким чином, можна стверджувати, що удосконалення механізму планування виробничо-економічних показників діяльності вугільних підприємств формує теоретико-методологічний базис сучасної системи управління ними на всіх рівнях. На відміну від існуючих методів, запропонований механізм розглядає питання підвищення ефективності вугільних підприємств з системних позицій та являє собою синтез різноманітних методів і моделей, реалізація яких дозволяє також розробити заходи поліпшення діяльності шахт.

Література

1. Амоша, О. І. Стан, основні проблеми і перспективи вугільної промисловості України [Текст] : наук. доп. / О. І. Амоша, Л. Л. Стариченко, Д. Ю. Череватський ; НАН України, Ін-т економіки пром-сті. – Донецьк : [б. в.], 2013. – 44 с. – ISBN 978-966-02-6745-9.

References

1. Amosha, O. I.; Starychenko, L. L.; Cherevatskyi, D. Yu. Conditions, fundamental problem and perspectives of industry of Ukraine. Donetsk: [s. n.], 2013. 44 p. ISBN 978-966-02-6745-9. (in Ukrainian)
2. Factors of condition and development of economy. Accessed at: <http://donetskstat.gov.ua/statinform/index.php>. (in Ukrainian)

2. Показники стану й росту економіки [Електронний ресурс] // Офіційний сайт Державного комітету статистики України. – Режим доступу : <http://donetskstat.gov.ua/statinform/index.php>.
3. Державна підтримка та перспективи інноваційного розвитку і структурних перетворень вугільної промисловості [Текст] : монографія / О. І. Амоша, А. І. Кабанов, Л. Л. Стариченко [та ін.] ; НАН України, Ін-т економіки пром-сті. – Донецьк : Ін-т економіки пром-сті НАН України, 2009. – 326 с.
4. Ляшенко, О. Ф. Першочергові заходи з оздоровлення вугільної промисловості [Текст] / О. Ф. Ляшенко, М. М. Кулик // Вугілля України. – 2006. – № 1. – С. 6–9.
5. Коніщева, Н. Й. Ефективність логістичної діяльності вугільного підприємства: показники та оцінка [Текст] / Н. Й. Коніщева, Н. В. Трушкіна // Економіка та право. – 2008. – № 3. – С. 149–156.
6. Кучер, В. А. Техніко-економічне планування відтворювальної сфери вугледобувного підприємства [Текст] / В. А. Кучер // Вісник економічної науки України. – 2008. – № 2. – С. 70–73.
7. Рассуждай, Э. Я. Экономическая оценка капитала угледобывающих предприятий как инструмент привлечения инвестиций [Текст] / Э. Я. Рассуждай // Економіка промисловості. – 2013. – № 1–2 (61–62). – С. 84–89.
8. Логачова, Л. М. Сучасні проблеми та перспективи становлення професійної пенсійної системи [Текст] / Л. М. Логачова // Україна: аспекти праці. – 2007. – № 3. – С. 16–19.
9. Логачова, Л. До питання запровадження єдиного соціального внеску в Україні [Текст] / Л. Логачова, Є. Котов, О. Прогнімак // Україна: аспекти праці. – 2005. – № 6. – С. 13–19.
10. Логачова, Л. М. Інвестиційні підходи до розвитку соціальної інфраструктури [Текст] / Л. М. Логачова // Економіка промисловості. – 2009. – № 2(45). – С. 197–202.
3. Amosha, O. I.; Kabanov, A. I.; Starychenko, L. L. State support and prospects of innovative development and structural changes of coal-mining industry: Monograph. Donetsk: Institute of economical industry, National Academy of Sciences of Ukraine, 2009. 326 p. (in Ukrainian)
4. Liashenko, O. F.; Kulyk, M. M. Top-priority measures according to reorganization of coal-mining industry. In: *Coal of Ukraine*, 2006, Number 1, p. 6–9. (in Ukrainian)
5. Konishcheva, N. Yo.; Trushkina, N. V. Efficiency of logistic activity of coal-mining industry: indexes and Z-score. In: *Economy and Law*, 2008, Number 3, p. 149–156. (in Ukrainian)
6. Kucher, V. A. Technical and economic planning of recovery field of mining enterprises. In: *Mercury of Economic Science of Ukraine*, 2008, Number 2, p. 70–73. (in Ukrainian)
7. Rassuzhdai, E. Ya. Economic appraisal of fund of coal producer as apparatus of attracting investments. In: *Industrial economics*, 2013, Number 1–2 (61–62), p. 84–89. (in Russian)
8. Logachova, L. M. Advanced problems and perspectives of establishment of professional pension system. In: *Ukraine: labour aspects*, 2007, Number 3, p. 16–19. (in Ukrainian)
9. Logachova, L.; Kotov, E.; Prognimak, O. On the question of adaption of single social deposit in Ukraine. In: *Ukraine:labour aspects*, 2005, Number 6, p. 13–19. (in Ukrainian)
10. Logachova, L. M. Investment approach to the development of social infrastructure. In: *Industrial economics*, 2009, Number 2(45), p. 197–202. (in Ukrainian)

Усова Ганна Володимирівна – кандидат економічних наук, доцент кафедри менеджменту організацій Автомобільно-дорожнього інституту ДВНЗ «Донецький національний технічний університет». Наукові інтереси: реінжиніринг бізнес-процесів, бенчмаркінг, аутсорсинг виробничих процесів.

Шапавалова Анна Валеріївна – магістр з менеджменту та адміністрування Автомобільно-дорожнього інституту ДВНЗ «Донецький національний технічний університет». Наукові інтереси: удосконалення методів планування виробничо-економічної діяльності вугільних підприємств.

Усова Анна Владимировна – кандидат экономических наук, доцент кафедры менеджмента организаций Автомобильно-дорожного института ГВУЗ «Донецкий национальный технический университет». Научные интересы: реинжиниринг бизнес-процессов, бенчмаркинг, аутсорсинг производственных процессов.

Шапавалова Анна Валериевна – магистр по менеджменту и администрированию Автомобильно-дорожного института ГВУЗ «Донецкий национальный технический университет». Научные интересы: усовершенствование методов планирования производственно-экономической деятельности угольных предприятий.

Usova Anna – PhD in Economics, Associate Professor, Management Organizations of Automobile-Road Institute, State Higher Educational Establishment «Donetsk National Technical University». Scientific interests: business process reengineering, benchmarking, outsourcing of production processes.

Shapovalova Anna – Master, Management and Administration of Automobile-Road Institute, State Higher Educational Establishment «Donetsk National Technical University». Scientific interests: the improvement of methods of planning production and economic activity of the coal enterprises.